

Dekonstruktiv læsning af ”Tante Tandpine”

Af professor mso, Institut for Kulturvidenskaber, Litteratur Jacob Bøggild og kandidat i Litteraturvidenskab Mette Dam Laursen. Udgivet på metodebogen.dk 2016. © Forfatterne og Metodebogen.dk v. Jørn Ingemann Knudsen, 2016.

Indholdsfortegnelse:

Analyse af ”Tante Tandpine”	1
Skrift	2
Titlen	3
Performativitet	5
Allegori	7
Rammens kollaps	8
Referencer	9
TANTE TANDPINE	13

Analyse af ”Tante Tandpine”

Udgivelsen af ”Tante Tandpine” (1872) blev af H.C. Andersen tilrettelagt, så historien kunne figurere som hans sidst udgivne tekst (nærmere bestemt som den sidste i hans sidst publicerede samling, selv om den i realiteten ikke var den sidste, han skrev) og dermed hans kunstneriske *testamente*. Det må siges at være en prominent placering. Historien tematiserer, i tråd hermed, direkte den skrevne kunst og dens mulighedsbetingelser for et efterliv. Dertil tematiserer den forfattergerningen og selve skriveakten og dermed skriften. Og teksten er i den grad resultatet af en mangeårig og fortløbende skrivemæssig proces. Inden for forfatterskabet finder den sit tidligste litterære afsæt i en scene fra Andersens viltre ungdomsværk *Fodreise fra Holmens Canal til Østpyndten af Amager* (1829), hvor en ung digterkat optræder sammen med sin tante, som ligeledes er en kat. Dertil refererer den uden tvivl til den unge Andersens smertelige erfaring med et endnu tidligere værk, hvis oplag med fortvivlende hast havnede i makulaturen. Andersens tilbagevendende kvaler med tandpine, som fylder en del i hans dagbøger, er en anden oplagt autobiografisk reference. Endvidere indgår omarbejdninger af tidligere litterære skitser og tilløb i høj grad i det, som skulle blive den endelige tekst. Sidstnævnte var længe undervejs, og Andersen arbejdede i perioder intenst på forstadier til den.¹ Denne lange og spredte tilblivelseshistorie er

¹ Andersen arbejdede med teksten i intense perioder, spredt ud over mange år, og til slut sammenstykkede han den af en række som udgangspunkt indbyrdes uafhængige tekststykker. Vi synes, det er ganske godt gået, at resultatet fremstår så stramt og gennearbejdet, som tilfældet er. Se vedrørende hele denne lange proces Ane Grum-Schwensens Ph.D.-afhandling *Fra strøtanke til værk* (2014).

aldeles paradoks, når man betænker, hvor stram og gennearbejdet en sag, den endelige tekst fremstår som.

Teksten er en såkaldt rammefortælling. I rammen fortæller en anonym rammefortæller om, hvordan han er kommet i besiddelse af det manuskript, som udgør den indrammede del af teksten. Dette manuskript var allerede gået i bøtten (jf. den omtalte oplevelse med makulaturen), inden en urtekræmmerdreng reddede det op igen. Det er fra ham, urtekræmmerdrengen, fortælleren kommer i besiddelse af manuskriptet. Den indrammede del, samme manuskript, er angiveligt optegnelser fra en ung student, som aspirerer til at blive digter. Han ansføres kraftigt dertil af sin tante, Mille. Hun går også under navnet Tante Tandpine. En nat har studenten (måske) mareridt. Han oplever, at han hemsøges af en dæmon, Satania Infernalis, den personificerede tandpine. Dæmonen får ham, under trusler om at blive hemsøgt af den værste tænkelige tandpine, til at love aldrig at digte mere. Jo større digter, jo værre tandpine, hedder det sig, så studenten vil ikke længere være digter overhovedet. Da han (måske) vågner, er han i tvivl om, hvorvidt Satania Infernalis i virkeligheden var Tante Mille, som har overnattet i værelset ved siden af hans soveværelse. Manuskriptet slutter uden denne tvivl er blevet afklaret. Rammefortælleren slutter lakonisk af med at konstatere, at alle dem, man har hørt om, er døde, også studenten, hvis tankegister gik i bøtten.

Studenten slutter sit angivelige manuskript med at konstatere, at det skrevne – de optegnelser eller dagbogsnoter, vi har læst – ikke er på vers og aldrig vil blive læst. Hermed tilkendegiver han, at han ikke har digtet, og altså har overholdt sin overenskomst med dæmonen. Selvmodsigelsen er eklatant. Noget skrevet kan jo godt være litteratur, digtning, selv om det ikke er på vers. Og hvad der står, har vi jo netop læst. Den tilbagekaldte eller undsagte skrift har i den grad været læselig for læseren af teksten som helhed. I det hele taget handler "Tante Tandpine" ikke mindst om skrift, som overskrider sine beføjelser og ikke respekterer de rammer, der siges at være sat for den.

Skrift

Dette fremgår allerede af, hvordan fortælleren beskriver det manuskript, han kom i besiddelse af. Der var, beretter han, tale om "et par Blade af en større Skriversbog" (s. 28, l. 18). Det er angiveligt tale om fragmenter, dele af en større tekst, som har løsrevet sig fra deres oprindelige kontekst, som tilsyneladende allerede er gået tabt. Der er, må vi forstå, tale om skrift, eller brudstykker af skrift, som har emanciperet sig fra og overlevet sin originale sammenhæng. Det bekræftes af den omtalte urtekræmmerdreng, som kan fortælle fortælleren følgende:

"Her er kun lidt endnu af det Skrevne, det var en heel Bog og lidt til; mine Forældre gav et halvt Pund grøn Sæbe for det til Studentens Vertinde. Her er, hvad jeg fik holdt tilbage." (s. 28, l. 21-23)

Dette er et forunderligt udsagn. Oprindeligt var der en hel bog. Det kunne bestemt lyde, som om der som udgangspunkt var en afgrænset helhed, et korpus af tekst med klart markerede grænser, eventuelt holdt sammen af en titel som garant for identifikationen af samme helhed. Men oprindeligt var der tillige "lidt til". Ud over den klart afgrænsede helhed var der dermed også et ubestemmeligt mere, et ekstra supplement. Hvad der er tilbage, bladene fra den større skrivebog, er altså fragmenter af en helhed, hvis grænser alligevel ikke var klare, men tværtimod slørede, fordi den indeholdt et overskydende "lidt mere". I realiteten er der altså allerede her tale om skrift, som er på afveje, og som ikke kan afgrænses med bestemthed.

Når man læser manuskriptet, altså ifølge rammefiktionen de resterende blade af et større manuskript, bliver man kun yderligere mystificeret. Det består af fire adskilte afsnit, som hver især er titelløse bortset fra et romertal. På den ene side udgør disse afsnit på ingen måde et direkte og fortløbende forløb. De fremstår set i det lys bestemt som løsrevne fragmenter. Men når de er anført med på hinanden følgende romertal fra "I" til "IV" (og, som vi diskuterer i det følgende afsnit, forsynet med en overskrift, en titel), angives det alligevel, at de hænger sammen som en helhed. Og det viser sig, at hvert afsnit, naturligvis bortset fra det sidste, eksplicit spiller bolden videre til det næste.² På den anden side fremstår de angivelige stumper af et manuskript altså i sig selv som en stramt struktureret helhed, som ingenlunde efterlader plads til noget ekstra supplement, et eller andet "lidt mere". Læseren påføres altså en form for dobbelt optik i forhold til den indrammede del af teksten. På den ene side får vi at vide, at den må læses som brudstykker, tilfældige løsblade, på den anden side optræder den som en veldefineret og selvberørende helhed – som immervæk stadig er del af en større helhed, hele rammefortællingen med titlen "Tante Tandpine". Det er ikke så mærkeligt, at det oprindelige manuskript, hvis vi skal tro urtekræmmerdrengen, er blevet erhvervet for – og dermed vekslet til – "et halvt Pund grøn Sæbe" (s. 28, l. 22).

Vi vil nu se på den titel, altså "Tante Tandpine", som gerne skulle holde sammen på det hele, selv om dette hele allerede har vist sig ganske uregerligt.

Titlen

"Tante Tandpine" hedder hele historien. I kraft af denne titel har vi at gøre med en defineret og afgrænset tekst, som kan slås op i databaser, antologiseres og, som her, analyseres. Som allerede nævnt identificerer og garanterer titlen teksten som juridisk "person", der, så længe sådanne gælder, er omfattet af love og regler om ophavsret og deslige. Loven tilsiger også, at der ikke må ændres i den tekst, som identificeres og afgrænses af titlen "Tante Tandpine". Bringes den i en antologi, må der ikke ændres et komma (ældre tekster bliver af og til udgivet med moderniseret

² Dette redegør Jacob Bøggild mere indgående for i sit kapitel om "Tante Tandpine" i *Svævende stasis* (2012).

retstavning, selvfølgelig, det er en frihed, det er blevet tilladt at tage sig). Citeres der fra den, som det forekommer her, skal der citeres korrekt.

At vælge en titel er derfor en yderst vigtig del af forfatterens signering af teksten. En tekst uden titel vil være som et stykke forældreløst afkom udleveret til den tarvelige verdens nåde og forgodtbefindende. Det er signaturen H.C. Andersen tydeligvis meget bevidst om. Han understreger titlens vægt og betydning ved at *gentage* den til slut i et eventyr eller en historie. For eksempel i "Den grimme Ælling", der slutter med ordene: "saa megen Lykke drømte jeg ikke om, da jeg var den grimme Ælling!" (1, 291) Eller i "Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen", hvor fortælleren til slut spår, at folk i byen ikke vil tage det alvorligt, hvis han formaner dem om, at "Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen, tag Eder iagt!" (3, 71)

I sådanne tilfælde kan man sige, at Andersen fremhæver afgrænsningen og indramningen af et eventyr eller en historie som kunstværk og tekst. Titlen, som garanterer det hele som helhed, får det sidste ord, hvorved dens funktion som garant slås fast med et syvtommersøm. Der sættes i den grad rammer for den tekst, der således både for og bag omspændes af sin titel. Men der er selvsagt også tale om en æstetisk effekt. Der findes endda et navn for den i retorikken, nemlig *symploke* eller *rammegentagelse*. Læseren oplever i kraft af den afslutningsvise gentagelse af titlen, at vedkommende i udtalt grad har læst et æstetisk, kunstnerisk produkt. Der er således et tydeligt metaæstetisk aspekt ved effekten: 'kære læser, du kan være forvisset om, at du har læst en sammenhængende kunstnerisk og æstetisk helhed', underforstås det.

Dette gælder i hvert fald på den ene side. Men på den anden indtræffer der også en form for devaluering af titlens vægt og betydning, når den gentages på denne måde. En titel er som et egennavn. Det er det, vi understreger, når vi skriver, at en titel garanterer teksten som juridisk "person", der både er beskyttet af og må stå til regnskab over for loven. Egennavnet er ens eget, det er i princippet unikt. Men det er aldrig mere unikt, end det kan gentages. I kraft af gentageligheden deler egennavnet skæbne med det pedestre fællesnavn, det almindelige navneord.³ Dette er et narcissistisk sår, som tilføjes – eller er indskrevet i – ethvert egennavn. Og et sådant sår tilføjes ret beset også den titel, der (som af et spottende ekko) gentages inde i en brødtekst, sådan som det ofte forekommer hos H.C. Andersen. I kraft af sin gentagelse konfronteres titlens egennavn med det faktum, at den er iterabel ganske som det almindelige fællesnavn. Det spil, som gennemføres med titlen i sådanne tilfælde, er således et dobbeltspil: på en gang en understregning af titlens vægt og betydning og en devaluering af samme titel. I "Tante Tandpine" er egennavnet oven i købet et *øgenavn*, som Brygger Rasmussen har givet Tante Mille. Øgenavnet er ikke et rigtigt navn, det er et pseudonavn, en form for falsk navn (i en sammenhæng

³ Dette princip kommer såre klart til udtryk, når et egennavn rent faktisk ændrer karakter og bliver til et fællesnavn. Når en landsforræder for eksempel kommer til at kunne kaldes for en "Quisling". Eller når en vis type hovedløs tilbagelægning, oven på en ulyksalig kamp for det danske fodboldlandshold mod Spanien ved VM i 1986, kommer til at kunne kaldes for en "Jesper Olsen".

hvor det, som vi kommer ind på om lidt, også handler om falske tænder!). Øgenavnet har mere tilfælles med et fællesnavn end med et rigtigt egennavn. Det har som regel et fællesnavn (som i dette tilfælde tandpine) indskrevet i sig.

Det er altså et særegent dobbeltspil, signaturen H.C. Andersen gennemfører en sidste gang i sit kunstneriske testamente, "Tante Tandpine", som i sagens natur, og som allerede diskuteret i princippet, skal overleve ham: "Det er Enden paa Historien, – Historien om *Tante Tandpine*." (s. 35, l. 23). Således klinges der ud. Således overlades egen- og øgenavnet "Tante Tandpine" til sin videre færd gennem litteraturens og litteraturhistoriens store ekkorum.

I tilfældet med "Tante Tandpine" optræder titlen imidlertid inde i brødteksten *en gang mere*. Den står nemlig også som titel på det i fiktionen indrammede manuskript. Manuskriptet (med dets selvnegerende fragmentstatus) var forsynet med en overskrift, tilkendegiver rammefortælleren, og den anfører han. Den er, selvsagt, "Tante Tandpine". I fiktionen er det altså studenten, som har signeret som forfatter ved at forsyne sine skriblerier med en overskrift, en titel. Men herved spejles det, at en anden signatur har valgt samme overskrift som titel på den samlede tekst. Dette sidstnævnte opfatter vi, som vi har diskuteret, som en foreteelse, der til dels finder sted *uden for* selve fiktionen, på tærsklen til den. Men i kraft af spejlingen finder det nu også sted *inden i* selve fiktionen, som "ren" fiktion. Vi nærmer os noget så svimlende som en fordobling af dobbeltspillet. For hvilken signatur henviser rammefortælleren til, når han til slut lakonisk konstaterer, at "Det er Enden paa Historien, – Historien om *Tante Tandpine*"? Det er ret beset ikke til at sige med bestemthed. Ikke mindst fordi selve rammekonstruktionen, som vi til slut vil sætte fokus på, kollapse. "Tante Tandpine" performer således et aldeles svimlende spil med såvel signatur- som titeffekten. Med den konstatering vil vi gå over til at se på performativiteten i teksten i øvrigt.

Performativitet

Angiveligt fortælles historien altså af en rammefortæller, som formidler det indrammede manuskript. Denne fortæller indleder med at introducere sig som "vi". Dette "vi" markerer en afstand mellem den fortællende instans og den empiriske forfatter. Den empiriske forfatter døde i 1875. Det fortællende "vi" henvender sig stadig til enhver læser, der måtte læse teksten. Et sådant "vi" træffer man gentagne gange på, når man læser signaturen H.C. Andersen. Det er ikke et majestætisk "vi", ej heller et formelt ditto. Det er ikke læserinddragende. Det opererer på og som en distance, slet og ret. Dette "vi" inviterer på en gang læseren indenfor og holder vedkommende på afstand.

Indledningen til "Tante Tandpine" er højst bemærkelsesværdig. Vores "vi" indleder med to spørgsmål:

”Hvorfra vi har Historien? –
– Vil Du vide det?” (s. 28, l. 3)

Adressaten, den der adspørges, er selvsagt den til enhver tid læsende læser af teksten. Det første spørgsmål har en lumsk karakter. I sagens natur er der tale om en talehandling. Men dens kontekst er umiddelbart set aldeles uklar. Læseren kan på ingen måde besvare spørgsmålet. Det må vedkommende jo læse teksten for at kunne. Som talehandling giver spørgsmålet kun mening som *gentagelse* af et allerede stillet spørgsmål. Og set i det lys er der egentlig hverken tale om et oprigtigt eller om et retorisk spørgsmål. Gentagelsen forudsætter, at spørgsmålet allerede er blevet stillet som et ganske oprigtigt spørgsmål. ’Hvorfra har du historien?’, underforstås det, at læseren har spurgt. Ved at gentage spørgsmålet udtrykker fortælleren, performativt set, følgende: ’Hørte jeg rigtigt, spurgte du virkelig, hvorfra jeg (”vi”) har historien?’ Men ingen konkret læser har i sagens natur spurgt ind til dette. Det fingeres altså, at der er gået et spørgsmål forud, som aldrig er blevet stillet. Som læser er man dermed en gang for alle fanget på det forkerte ben, når man læser videre. Man har på sin vis sanktioneret, at man har stillet et spørgsmål, man på ingen måde har ytret. Man har sådan set sanktioneret, at der gives en kommunikativ kontekst, som ikke bare er løgn og latin, eller gennemført fiktiv, men som er plat umulig. Bedre, og mere subtilt, kan en demonstration af den litterære ’kommunikations’ afkobling fra enhver determinerbar kontekst næppe foretages.

Spørgsmål nummer to sætter yderligere trumf på. Hvis ”Vil Du vide det?” opfattes som et oprigtigt spørgsmål, kan man jo svare ’Ja, det vil jeg meget gerne!’ Men hvem skal man egentlig svare? Svarets adressat er selvsagt fraværende. Og oprigtigt er spørgsmålet næppe. Oven på gentagelsen af et aldrig stillet spørgsmål, har det følgende spørgsmål en anden performativ karakter. ’Vil du *virkelig* vide det?’, spørges der efter alt at dømmes. Hermed underforstås det, at læseren absolut ikke *burde* ville vide det. Hvis læseren, som læser videre, allerede er fanget på det forkerte ben, fjernes dette forkerte ben nu også under vedkommende. Man overhører, ignorerer, som læser en advarsel eller måske ligefrem et forbud.

Som bekendt er det først lovens påbud, forbuddet, der skaber driften til at omgå eller overskride den. Uden forbud ingen fristelse. Og læseren giver uden videre efter for fristelsen, selvfølgelig. For vi vil jo gerne høre historien, også selv om det fortællende ”vi” har den fra fjerdingen, den tids skraldespand. Situationen er analog med den i Edgar Allan Poes novelle ”Berenice”, hvor fortælleren, før vedkommende for alvor går i gang, konstaterer, at ”then all is mystery and terror, and a tale which should not be told.” (s. 643). Også i dette tilfælde læser læseren troligt videre, selv om det, der fortælles, efter fortællerens udsagn ikke *burde* blive fortalt. I ”Tante Tandpine” går det bare endnu mere subtilt for sig, eftersom advarslen eller forbuddet kun underforstås.

Allegori

”Tante Tandpine” illustrerer i dén grad de Mans pointe, at litteratur skabes på basis af anden og tidligere litteratur. Historien er spækket med intratekstuelle (interne henvisninger mellem tekster i et forfatterskab) og intertekstuelle referencer (referencer til forudgående tekster af andre forfattere). Hvad det førstnævnte angår, går motivet med en digter og dennes tante som sagt tilbage til en scene i *Fodreise* (historien deler desuden motiver med andre af Andersens eventyr og historier). Her er der, som bemærket, tale om katte. Dette er i sig selv en intertekstuel reference. Motivet med en digtende kat kender man fra E.T.A. Hoffmanns roman *Lebens-Ansichten des Katers Murr* (1819-21), hvis fulde titel igen henviser til Laurence Sternes ikke mindre geniale *The Life and Opinions of Tristram Shandy, Gentleman* (1759-67). Intertekstuelt præsenterer Satania Infernalis sig endvidere på en måde, der spiller på syndefaldsberetningen fra Første Mosebog.

I historien optræder endvidere to allegorier af umiddelbart set mere traditionel art. Altså to småfortællinger, som formidler et andet og mere abstrakt indhold, end hvad der fremgår på det bogstavelige plan. Begge allegorier udlægges dog eksplicit i teksten. Den første angår det blad, som blæser ind af studentens vindue. Han iagttager et lille kryb, der bevæger sig rundt på bladet. Han forestiller sig, hvordan krybet bilder sig ind at kunne overskue alting via sit nærstudium af bladet. Og det får ham til at sammenligne med mennesket. Vi bilder os også ind, at vi kan overskue hele universet, mens vi i realiteten også bare kravler rundt på et blad og ikke kan overskue andet end et lille hjørne af helheden. Mennesket må besinde sig på sin endelighed og begrænsethed. Det er en god og traditionel allegorisk morale. Da studenten fortæller sine tanker herom til Tante Mille, overbevises hun om, at han er en stor digter in spe. Særligt originale er tankerne, som just bemærket, dog ikke. Så er det langt mere drilsk, at passagen, som begynder med at studenten længes efter noget at læse, spiller på dobbeltbetydningen af ordet ”blad”, som både kan henvise til den slags blade, der vokser på træer, og til såvel papirark som skrevne magasiner. Studenten længes efter noget at læse. Så blæser tilfældet et blad ind til ham. Så bliver han lommefilosofisk. Og så skriver han. Det hele takket være den flertydighed, som beror på de forskellige betydninger af ordet ”blad”.

Den anden allegori står Tante Mille for. Den er langt mere kompleks i sin billeddannelse. Hun bruger det menneskelige gebis som billede på menneskelivet fra fødsel til alderdom og død. Først kommer mælketænderne, uskyldstænderne, som hun betegner dem som. Dem taber man som bekendt. Og når man bliver gammel nok, falder også de blivende tænder ud, en efter en. Når de er borte, så er man i sandhed gammel. Billeddannelsen bliver kompleks, fordi tænderne samtidig sammenlignes med soldater. De deserterer en efter en, indtil hele gebisset er tabt. Trods kompleksiteten ved denne dobbelte billeddannelse er der igen tale om en ganske traditionel allegorisk morale: ’husk der ikke er nogen vej uden om alderdom og død’. Den formidles altså af Tante Mille, der spiller rollen som den gamle og vise kone, der kan berette om, hvordan tilværelsen i virkeligheden er. Men der er i den grad noget dobbeltbundet ved dette spil (for galleriet). En subtil hentydning i teksten anfører nemlig, at Tante Mille bruger gebis, altså

kunstige, falske tænder. Hendes hvide tandsmil er altså ren øjenforblændelse. Hun vil i realiteten ikke stå ved sin alderdom og dens konsekvenser. Hun spiller et dobbeltspil. Ganske som den tekst, hun optræder i.

Traditionelle allegoriske billeder på menneskets endelighed og begrænsethed er de såkaldte vanitas-symboler. Det kan være boblen, som brister før man ved af det, eller møl og rust, som tærer på det materiale, hvis holdbarhed man er forvisset om. Et sådant symbol optræder med poetisk fynd og klem i teksten. Det sker som afslutning på studentens angivelige mareridt med Satania Infernalis: "Ned til mig gennem Vandet skinnede store, lysende Navne, Indskrifter på vaiende Seirs-Faner, Udødeligheds Patentet – skrevet paa Døgnfluens Vinge." (s. 34, l. 33) Det er naturligvis "Døgnfluens Vinge", som her er et traditionelt vanitas-symbol. Selv de største og mest lysende navne, de mest navnkundige forfattere for eksempel, bliver på et tidspunkt glemt. Også de vil en dag havne i bøtten. Så hvorfor overhovedet drømme om digterstorhed? Denne allegoriske indsigt er imidlertid også inficeret af litterært dobbeltspil. For hverken H.C. Andersen eller hans kunstneriske testamente, "Tante Tandpine", er jo gået i bøtten – og gør det næppe foreløbig, hvad Andersen næppe heller havde forestillet sig ville blive tilfældet.

Allegorierne i "Tante Tandpine" udlægger således sig selv som traditionelle allegorier, der handler om menneskelig forfængelighed og forgængelighed. Men det viser sig, at de i bund og grund handler om tekst og litteratur, ikke mindst om "Tante Tandpines" tilblivelse og denne teksts dobbelt- og falskspil og mulige efterliv.

Rammens kollaps

En rammefortælling er selvsagt et stykke fiktion. Der er noget dybt fingeret ved selve konstruktionen. Det kræver ikke dekonstruktionens store kørekort at indse dette. Hvor vanskeligt det er at få hold på rammefortælleren i "Tante Tandpine", har vi allerede været inde på. Men rammefortælleren bidrager med et afsluttende stunt, som gør det plat umuligt at holde ham – eller rettere: den samlede tekst – fast på noget som helst. Det sker i kraft af den tilsyneladende så lakoniske afslutning, som vi allerede har kommenteret på:

"Bryggeren er død, Tante er død, Studenten er død, han fra hvem Tankegnisterne gik i Bøtten.

Alt gaaer i Bøtten.

Det er Enden paa Historien – – Historien om *Tante Tandpine*." (s. 35, l. 21-23)

Alle de implicerede er døde og borte. Også "Tante". Det er denne benævnelse, som skaber den totale uorden i, hvad vi tror, vi læser. Rammefortælleren omtaler ikke Tante Mille på linje med bryggeren og studenten. "Tante" er en familiær benævnelse. Kun en nevø vil sige "Tante" om sin

tante⁴. Hermed kolliderer rammekonstruktionen fuldstændig. En enkelt lille detalje formår at vende alting fuldstændig på hovedet. Der er ingen vej uden om denne konstatering. At rammefortælleren skulle være Tante Milles nevø, og dermed den samme som studenten, giver ingen mening overhovedet. Men "Tante", det står der immervæk, der hvor det er ham, der har ordet. Intet, absolut intet af det, vi har læst, kan herpå tages for pålydende. Som læsere af teksten har vi nu i hvert fald endegyldigt fået revet tæppet væk under vores fødder.

Studenten er død og hans manuskript gik i bøtten. Studenten lever, da benævnelsen "Tante" bærer hans udtalte – eller rettere: uskrevne – signatur. Alle de døde har overlevet sig selv under den titel, der, som i tilfældet med Kafkas "Foran loven" (jf. hvad vi har skrevet derom ovenfor), underkender sig selv som en sådan i kraft af sin gentagelse i fiktionen. Studenten digtede ikke, og det skrevne ville aldrig blive læst. Vi har læst det skrevne, som ikke gik endegyldigt i bøtten, i form af et stykke ypperlig digtning, selv om det ikke er på vers. Forbuddet mod at digte er blevet respekteret samtidig med, at det er blevet overtrådt. Satania Infernalis og den sukkersøde Tante Mille har begge fået deres vilje, og de er derfor begge blevet underkendt.

Man kan således sige, at "Tante Tandpine", som et passende kunstnerisk testamente fra signaturen Andersens side, opretholder en suveræn ironisk svæven. Man kan også sige, at teksten i kraft af rammekonstruktionens kollaps frisætter sig selv som skrift i permanent afdrift. Som skrift er den altid, på grund af den måde hvorpå den reflekterer (over) sig selv, et andet og afsides sted end der, hvor fortolkeren gerne vil have den for at få den til at makke ret. I den forstand er der tale om den mest gennemførte læsningens allegori – i henhold til både Paul de Man generelt og Derridas læsning af Kafkas "Foran loven" specifikt – man overhovedet kan forestille sig.

Referencer

Andersen, H.C. "Den grimme Ælling". I bd. 1 af Mortensen, Klaus P. (red.): *Andersen. H.C. Andersens samlede værker 1-18*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal 2003-07

Andersen, H.C.: "Lygtemændene ere i Byen, sagde Mosekonen". I bd. 3 af Mortensen, Klaus P. (red.): *Andersen. H.C. Andersens samlede værker 1-18*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal 2003-07

Andersen, H.C.: "Tante Tandpine". I bd. 3 af Mortensen, Klaus P. (red.): *Andersen. H.C. Andersens samlede værker 1-18*. København: Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Gyldendal 2003-07

⁴ Hvilket Finn Barlby var den første, som bemærkede i artiklen "Den befriende forførelse", 1994 (s. 82).

- Austin, J. L.: *How to Do Things With Words*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press 1975 (1962)
- Barlby, Finn: "Den befriende forførelse – om "Tante Tandpine" fra 1872". I Barlby, Finn: *Det dobbelte liv*. København: Dråben 1994
- Barthes, Roland: "Forfatterens død". I Barthes, Roland: *Forfatterens død og andre essays*. København: Gyldendal 2004
- Bøggild, Jacob, Stefan Iversen og Henrik Skov Nielsen (red.): *Dekonstruktion*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2004
- Bøggild, Jacob: *Svævende stasis. Arabesk og allegori i H.C. Andersens eventyr og historier*. København: Forlaget Spring 2012
- de Man, Paul: *Blindness and Insight. Essays in the Rhetoric of Contemporary Criticism*. London: Routledge 1989 (1971 University Press of Minnesota, 1983 og 1986 Methuen)
- de Man, Paul: *Allegories of Reading*. New Haven og London: Yale University Press 1979
- de Man, Paul: *The Rhetoric of Romanticism*. New York: Columbia University Press 1984
- de Man, Paul: *The Resistance to Theory*. London og Minneapolis: University of Minnesota Press 1986
- de Man, Paul: *Aesthetic Ideology*. London og Minneapolis. University of Minnesota Press 1996
- de Man, Paul: "Semiologi og retorik". I Erslev Andersen, Lars og Hans Hauge (red.): *Tekst og trope. Dekonstruktion i Amerika*. Aarhus: Modtryk 1988
- de Man, Paul: "Metaforens epistemologi". I Hansen, Per Krogh og Jørgen Holmgaard (red.): *Billedsprog*. København: Medusa 1997
- de Man, Paul: "Tidslighedens retorik". I Walther, Bo Kampmann (red.): *Litteraturteoretisk antologi*. København: Gyldendal 2001
- Dahlerup, Pil: *Dekonstruktion. 90'ernes litteraturteori*. København: Gyldendal 1991
- Derrida, Jacques: *Introduction à l'origine de la géométrie de Husserl*. Paris: PUF 1962
- Derrida, Jacques: *L'Écriture et la différence*. Paris: Seuil 1967
- Derrida, Jacques: *La Voix et le phénomène*. Paris: Presses universitaires de France 1967
- Derrida, Jacques: *De la grammatologie*. Paris: Minuit 1967
- Derrida, Jacques: *Marges de la philosophie*. Paris: Minuit 1972

- Derrida, Jacques: "Signature événement contexte". I Derrida, Jacques: *Marges de la philosophie*. Paris: Minuit 1972
- Derrida, Jacques: "Préjugés: Devant la loi". I Derrida, Jacques m. fl.: *La faculté de juger*. Paris: Minuit 1985
- Derrida, Jacques: "Like the Sound of the Sea Deep Within a Shell: Paul de Man's War". I Derrida, Jacques: *Memoirs for Paul de Man*. New York og Oxford: Columbia University Press 1989 (oprindeligt udgave uden dette essay 1986)
- Derrida, Jacques: "Signatur – tildragelse – kontekst". I Derrida, Jacques: *Sprog, materialitet, bevidsthed. To essays om metafysikkens lukning*. København: Vinten 1976
- Derrida, Jacques: "Foran loven". I Bøggild, Jacob, Stefan Iversen og Henrik Skov Nielsen (red.): *Dekonstruktion*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2004
- Erslev Andersen, Lars og Hans Hauge (red.): *Tekst og trope. Dekonstruktion i Amerika*. Aarhus: Modtryk 1988
- Fibiger, Johannes, Gerd von Buchwald Lütken og Niels Mølgaard (red.): *Litteraturens tilgange*. København: Hans Reitzels Forlag 2008 (2. udgave)
- Grum-Schwensen, Ane: *Fra strøtanke til værk. En genetisk undersøgelse af de kreative processer i den sene del af H.C. Andersens forfatterskab*. Ph.D.-afhandling. Syddansk Universitet 2014
- Johnson, Barbara: *The Wake of Deconstruction*. Oxford og Cambridge, Mass.: Blackwell 1994
- Jørgensen, Bo. "At jonglere med sand. Dekonstruktion". I Larsen, Gorm og René Rasmussen: *Blink. Litterær analyse og metode*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag 2014
- Kafka, Franz: *Processen*. København: Gyldendal 1977
- Kafka, Franz: "Foran loven". I Kafka, Franz: *Dommen og andre fortællinger*. København, Gyldendal 1984 (2. udgave)
- Kjældgaard, Lasse Horne m. fl. (red.): *Litteratur. Introduktion til teori og analyse*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag 2012
- Nietzsche, Friedrich: "Om sandhed og løgn i en udenommoralsk forstand". I Henningsen, Niels (red.): *Den unge Nietzsches lidelser. Tre tidlige skrifter*. København: Hovedland 1995
- Poe, Edgar Allan: "Berenice". I Poe, Edgar Allan: *The Complete Tales and Poems of Edgar Allan Poe*. Penguin Books 1982
- Rosiek, Jan: *Figures of Failure. Paul de Man's Criticism 1953-1970*. Aarhus: Aarhus University Press 1992

Ørum, Tania (red.): *Til værks. Dekonstruktion som læsemåde*. København: Tiderne Skifter 1994

© Forfatterne og Metodebogen.dk v. Jørn Ingemann Knudsen, 2016.

TANTE TANDPINE

Hvorfra vi har Historien? -

- Vil Du vide det?

Vi har den fra Fjerdingen⁵, den med de gamle Papirer i.

Mangen god og sjelden Bog er gaaet i Spekhøkeren og Urtekrammeren, ikke som Læsning, men som Nødvendigheds Artikel. De maae have Papir til Kræmmerhuus for Stivelse og Kaffebønner, Papir om Spegesild, Smør og Ost. Skrevne Sager ere ogsaa brugelige.

Tidt gaaer i Bøtte, hvad der ikke skulde gaae i Bøtte.

Jeg kjender en Urtekræmmerdreng, Søn af en Spekhøker; han er gaaet tilveirs fra Kjeldereren til Stue-Boutiken; et Menneske med stor Læsning, Kræmmerhuus-Læsning, baade den trykte og den skrevne. Han har en interessant Samling, og i den flere vigtige Actstykker fra Een og Anden altfor beskæftiget tankespredt Embedsmands Papirskurv; eet og andet fortroligt Brev fra Veninde til Veninde: Scandale-Meddelelser, som ikke maatte gaae videre, ikke omtales af noget Menneske. Han er en levende Redningsanstalt for en ikke ringe Deel af Literaturen og har i den et stort Omraade, han har Forældrenes og Principalens⁶ Bod og har der reddet mangen Bog eller Blade af en Bog, der nok kunde fortjene at læses to Gange.

Han har viist mig sin Samling trykte og skrevne Sager fra Bøtten, rigest fra Spekhøkerens. Der laae et Par Blade af en større Skriversbog; den særdeles smukke og tydelige Haandskrift tildrog sig strax min Opmærksomhed.

Det har Studenten skrevet! sagde han, Studenten, som boede her ligeoverfor og døde for en Maaned siden. Han har lidt svært af Tandpine, seer man. Det er ganske morsomt at læse! Her er kun lidt endnu af det Skrevne, det var en heel Bog og lidt til; mine Forældre gav et halvt Pund grøn Sæbe for det til Studentens Vertinde. Her er, hvad jeg fik holdt tilbage.

Jeg laante det, jeg læste det og nu meddeler jeg det.

Overskriften var:

TANTE TANDPINE

I

- Tante gav mig Slik-Sødt, da jeg var Lille. Mine Tænder holdt det ud, bleve ikke fordærvede; nu er jeg bleven ældre, bleven Student; hun forkjæler mig endnu med Sødt, siger at jeg er Digter.

⁵ tønden eller affaldstønden

⁶ et gammelt ord for chef

Jeg har i mig Noget af Poeten, men ikke nok. Tidt naar jeg gaaer i Byens Gader synes det mig, som gaaer jeg i et stort Bibliothek; Husene ere Bogreoler, hver Etage en Hylde med Bøger. *Der* staaer en Hverdagshistorie⁷, *der* en god gammel Komædie, videnskabelige Værker i alle Fag, her Smuds-Literatur og god Læsning. Jeg kan phantasere og philosophere over alt det Bogværk.

Der er Noget i mig af Poeten, men ikke nok. Mange Mennesker have vist ligesaa Meget i sig deraf som jeg, og bære dog ikke Skilt eller Halsbaand med Navnet *Poet*.

Der er givet dem og mig en Gudsgave, en Velsignelse, stor nok for En selv, men altfor lille til at stykkes ud igjen til Andre. Den kommer som en Solstraale, fylder Sjæl og Tanke; den kommer som en Blomsterduft, som en Melodi man kjender og husker dog ikke hvorfra.

Forleden Aften, jeg sad i min Stue, trængte til Læsning, havde ingen Bog, intet Blad, faldt i det Samme et Blad, friskt og grønt, fra Lindetræet. Luftningen bar det ind af Vinduet til mig.

Jeg betragtede de mange forgrenede Aarer; et lille Kryb bevægede sig hen over disse, som vilde det gjøre et grundigt Studium af Bladet. Da maatte jeg tænke paa Menneske-Viisdom; vi kravle ogsaa om paa Bladet, kjende kun det, og saa holde vi strax Foredrag over det hele store Træ, Roden, Stammen og Kronen; det store Træ: Gud, Verden og Udødelighed, og kjende af det Hele, kun et lille Blad!

Som jeg sad der, fik jeg Besøg af Tante *Mille*.

Jeg viste hende Bladet med Krybet, sagde hende mine Tanker derved, og hendes Øine lyste.

Du er Digter! sagde hun, maaskee den største vi har! skulde jeg opleve det, saa gaaer jeg gjerne i min Grav. Du har altid, lige fra Brygger *Rasmussens* Begravelse, forbauset mig ved din mægtige Phantasi!

Det sagde Tante *Mille* og kyssede mig.

Hvem var Tante *Mille* og hvem var Brygger *Rasmussen*?

II

Moders Tante blev af os Børn kaldt Tante, vi havde intet andet Navn til hende.

Hun gav os Syltetøi og Sukker, uagtet det var en stor Fortræd for vore Tænder, men hun var svag ligeoverfor de søde Børn, sagde hun. Det var jo grusomt at negte dem den Smule Sødte, som de holde saa meget af.

Og derfor holdt vi saa meget af Tante.

Hun var gammel Frøken, saa langt jeg kan huske tilbage, altid gammel! Hun stod stille i Alderen.

⁷ hentydning til [Thomasine Gyllembourgs](#) noveller og små romaner om hverdagsliv i familien, som hun udgav i perioden 1827-1845.

I tidligere Aar led hun meget af Tandpine og talte altid derom, og saa var det, hendes Ven, Brygger *Rasmussen*, var vittig og kaldte hende *Tante Tandpine*.

Han bryggede ikke i de sidste Aar, levede af sine Rente-Penge, kom tidt til Tante og var ældre end hun. Han havde slet ingen Tænder, kun nogle sorte Stumper.

Som Lille havde han spiiist for meget Sukker, sagde han til os Børn, og saa kom man til at see saaledes ud.

Tante havde vist aldrig i sin Barndom spiiist Sukker; hun havde de deiligste hvide Tænder.

Hun sparede ogsaa paa dem, sov ikke med dem om Natten! sagde Brygger *Rasmussen*.

Det var nu at være ond, vidste vi Børn, men Tante sagde, han meente ikke Noget med det.

En Formiddag ved Frokosten, fortalte hun en fæl Drøm, hun havde om Natten: at een af hendes Tænder var falden ud.

Det betyder, sagde hun, at jeg mister en sand Ven eller Veninde!

Var det en falsk Tand! sagde Bryggeren og smaaloe, saa kan det kun betyde at De mister en falsk Ven!

De er en uhøflig gammel Herre! sagde Tante vred, som jeg aldrig har seet hende før eller siden.

Senere sagde hun, at det kun var Dril af hendes gamle Ven; han var det ædleste Menneske paa Jorden, og naar han engang døde, blev han til en lille Guds Engel i Himlen!

Jeg tænkte meget over den Forvandling og om jeg vilde være istand til at kjende ham i den nye Skikkelse.

Da Tante var ung og han ogsaa ung, friede han til hende.

Hun betænkte sig for længe, blev siddende, blev altfor længe siddende, blev altid gammel Frøken, men altid trofast Veninde.

Og saa døde Brygger *Rasmussen*.

Han blev kjørt til Graven i den dyreste Liigvogn og havde stort Følge, Folk med Ordener og i Uniform.

Tante stod sørgeklædt ved Vinduet med alle os Børn, paa den lille Broder nær, som Storcken havde bragt for en Uge siden.

Nu var Liigvognen og Følget forbi, Gaden tom, Tante vilde gaae, men det vilde jeg ikke, jeg ventede paa Englen, Brygger *Rasmussen*; han var jo nu bleven et lille vinget Guds Barn, og maatte vise sig.

Tante! sagde jeg. Troer Du ikke, at han kommer nu! eller at naar Storken igjen bringer os en lille Broder, han da bringer os Englen *Rasmussen*.

Tante blev aldeles overvældet af min Phantasi, og sagde: Det Barn bliver en stor Digter! og det gjentog hun i hele min Skolegang, ja efter min Confirmation og nu ind i Studenter-Aarene.

Hun var og er mig den meest deeltagende Veninde, baade i Digter-Pine og i Tandpine. Jeg har jo Anfald af begge to.

Skriv bare alle dine Tanker ned, sagde hun, og put dem i Bordskuffen; det gjorde *Jean Paul*⁸; han blev en stor Digter, som jeg rigtignok ikke holder af, han spænder ikke! Du maa spænde! og Du vil spænde!

Natten efter den Tale laae jeg i Længsel og Vaande, i Trang og Lyst til at blive den store Digter, Tante saae og fornam i mig; jeg laae i Digter-Pine! men der er en værre Pine: *Tandpine*; den masede og qvasede mig, jeg blev en krympende Orm, med Krydderpose⁹ og spansk Flue¹⁰.

Det kjender jeg! sagde Tante.

Der var et Sorgens Smiil om hendes Mund; hendes Tænder skinnede saa hvide.

Men jeg maa begynde et nyt Afsnit i min og Tantes Historie.

III

Jeg var flyttet ind i en ny Huusleilighed og havde boet der en Maaned. Herom talte jeg med Tante.

»Jeg boer hos en stille Familie; den tænker ikke paa mig, selv om jeg ringer tre Gange. Forresten er det et sandt Spectakel-Huus med Lyd og Larm af Veir og Vind og Mennesker. Jeg boer lige over Porten; hver Vogn, som kjører ud eller ind, faaer Skildrierne¹¹ paa Væggen til at bevæge sig. Porten smælder og rusker i Huset, som var det en Jordrystelse. Ligger jeg i Sengen, gaae Stødene gjennem alle mine Lemmer; men det skal være nervestyrkende. Blæser det, og blæse gjør det altid her til Lands, saa dingle de lange Vindues-Kramper udenfor frem og tilbage og slaae mod Muren. Naboens Portklokke til Gaarden ringer ved hvert Vindstød.

Vore Huusbeboere komme klatviis hjem, sildigt paa Aftenen, heelt ud paa Natten; den Logerende, lige over mig, som om Dagen giver Timer i Basunblæsen, kommer senest hjem og lægger sig ikke, før han først har gaaet en lille Midnatstour, med tunge Trin og jernbeslaaede Støvler.

Dobbelte Vinduer er der ikke, men der er en knækket Rude, den har Vertinden klistret Papir over, Vinden blæser alligevel ind gjennem Sprækken og frembringer en Lyd som af en summende Bremse. Det er Sovemusik. Falder jeg saa endelig i Søvn, da bliver jeg snart vækket af Hanegal. -

⁸ pseudonym for den tyske digter [Johann Paul Friedrich Richter](#) (1763-1825)

⁹ opvarmet pose med urter, der lægges mod kinden for at dulme tandpinen

¹⁰ en bille, hvis blod fremkaldte mindre smerte, fordi det ætsede huden. Dråber af dette blod blev dryppet i et plaster og placeret et sted på kroppen med det formål at dulme smerten et andet sted på kroppen.

¹¹ billederne

Hane og Høne melde fra Hønse-Aflukket hos Kjeldermændene, at det vil snart blive Morgen. De smaa Norbakker, de have ikke Stald, de ere tøirede i Sandhullet¹² under Trappen, sparke mod Døren og Panelet for at røre sig.

Dagen dæmmer; Portneren, som med Familie sover paa Qvisten, buldrer ned ad Trappen; Trætøflerne klapper, Porten smælder, Huset ryster, og er det overstaaet, begynder den Logerende oven over at øve sig i Gymnastik, løfter i hver Haand en tung Jernkugle, som han ikke kan holde paa; den falder og falder igjen, medens paa samme Tid Husets Ungdom, som skal i Skole, kommer styrtende skrigende. Jeg gaaer til Vinduet, aabner det for at faae frisk Luft, og det er vederqvægende¹³, naar jeg kan faae den, og ikke Jomfruen i Baghuset vasker Handsker i Pletvand¹⁴, det er hendes Levebrød. Forresten er det et rart Huus og jeg boer hos en stille Familie.«

Det var det Referat, jeg gav Tante om min Huusleilighed; jeg gav det livligere, det mundtlige Foredrag har friskere Ord-Lyd end det skrevne.

Du er Digter! raabte Tante. Skriv bare din Tale op, saa er Du ligesaa god som *Dickens*!¹⁵ ja mig interesserer Du nu meget meer! Du maler, naar Du taler! Du beskriver dit Huus, saa man seer det! Det gyser i En! - Digt videre! Læg noget Levende ind i det, Mennesker, yndige Mennesker, helst ulykkelige!

Huset skrev jeg virkelig ned, som det staaer med Lyd og Lyder, men kun med mig selv, uden Handling. Den kom senere!

IV

Der var ved Vintertid, ud paa Aftenen, efter Komædie-Tid, et frygteligt Veir, Sneestorm, saa at man næsten ikke kunde trænge sig frem.

Tante var i Theatret og jeg var der for at følge hende hjem, men man havde Besvær med at gaae selv, end sige følge Andre. Hyrevognene vare alle tagne i Beslag¹⁶; Tante boede langt ude i Byen, min Bolig var derimod tæt ved Theatret, havde det ikke været Tilfældet, maatte vi have staaet i Skilderhuus indtil videre.

Vi stavrede frem i den dybe Snee, omsuust af de hvirvlende Sneefnokker¹⁷. Jeg løftede hende, jeg holdt hende, jeg stødte hende frem. Kun to Gange faldt vi, men vi faldt blødt.

Vi naaede min Port, hvor vi rystede os; ogsaa paa Trappen rystede vi os og havde dog endnu Snee nok til at fylde Gulvet med inde i Forstuen.

Vi fik af os Overtøi og Nedertøi, og alt hvad Tøi der kunde kastes. Vertinden laante Tante tørre Strømper og en Morgenkappe; det var nødvendigt, sagde Vertinden og tilføiede, som sandt var, at

¹² et hul, der blev brugt til opbevaring af [gulvsand](#).

¹³ lindrende, afslappende

¹⁴ et gammelt udtryk for væske, der kunne fjerne pletter eller på anden måde havde en rensende effekt, fx benzin, benzol, terpentin mv.

¹⁵ [Charles Dickens](#) (1812-1870), berømt engelsk forfatter

¹⁶ optagede, beslaglagte

¹⁷ snefnug

Tante umuligt kunde komme hjem denne Nat, bad hende tage til Takke med hendes Dagligstue; der vilde hun rede Seng paa Sophaen foran den altid aflaaede Dør ind til mig.

Og det skete.

Ilden brændte i min Kakkelovn, Theemaskinen kom paa Bordet, der blev hyggeligt i den lille Stue, om ikke saa hyggeligt som hos Tante, hvor der ved Vintertid er tykke Gardiner for Døren, tykke Gardiner for Vinduerne, dobbelte Gulvtæpper med tre Lag tykt Papir under; man sidder der som i en veltilproppet Flaske med varm Luft; dog som sagt, der blev ogsaa hyggeligt hjemme hos mig; Vinden susede udenfor.

Tante talte og fortalte; Ungdomstid kom igjen, Bryggeren kom igjen, gamle Minder.

Hun kunde huske, jeg fik den første Tand og Familieglæden herover.

Den første Tand! Uskylds Tand, skinnende som en lille hvid Melkedraabe, Melketanden.

Der kom een, der kom flere, et heelt Geled, Side om Side, oven og ned, de deiligste Barnetænder, og dog kun Fortropperne, ikke de rigtige, som skulde vare ved for hele Livet.

Ogsaa de kom og Viisdoms Tænderne med, Fløimænd i Rækken, fødte under Pine og stor Besvær.

De gaae igjen, hver en eneste! de gaae før Tjenestetiden er omme, selv den sidste Tand gaaer, og det er ingen Festdag, det er en Veemodsdag.

Saa er man gammel, selv om Humeuret er ungt.

Slig Tanke og Tale er ikke fornøielig og dog kom vi til at tale om alt Dette, vi kom tilbage i Barndomsaarene, talte og talte, Klokken blev tolv før Tante gik til Ro i Stuen tæt ved.

God Nat, mit søde Barn! raabte hun, nu sover jeg, som om jeg laae i min egen Dragkiste!¹⁸

Og hun var til Ro; men Ro blev der ikke hverken i Huset eller udenfor. Stormen ruskede i Vinduerne, slog med de lange, dinglende Jernkramper, ringede med Naboens Dør-Klokke i Baggaarden. Den Logerende ovenpaa var kommen hjem. Han gik endnu en lille Nattetour op og ned; smed Støvlerne, gik saa til Sengs og til Hvile, men han snorker saa man med gode Øren kan høre det gjennem Loftet.

Jeg fandt ikke Hvile, jeg kom ikke til Ro; Veiret lagde sig heller ikke til Ro; det var umaneerligt livligt. Blæsten susede og sang paa sin Maade, mine Tænder begyndte ogsaa at blive livlige, de susede og sang paa deres Maade. De sloge an til stor Tandpine.

¹⁸ stor kommode med skuffer til at trække (drage) ud. Skufferne blev af og til brugt som sengeleje for børn i fattige familier.

Det trak fra Vinduet. Maanen skinnede ind paa Gulvet. Lysningen kom og gik, som Skyerne kom og gik i Stormveiret. Der var en Uro i Skygge og Lys, men tilsidst saae Skyggen paa Gulvet ud som Noget; jeg saae paa dette Bevægelige og fornam en iisnende kold Blæst.

Paa Gulvet sad en Skikkelse, tynd og lang, som naar et Barn tegner med Griffel¹⁹ paa Tavlen Noget, der skal ligne et Menneske; en eneste tynd Streg er Legemet; en Streg og een til ere Armene; Benene ere ogsaa hver kun en Streg, Hovedet en Mangelkant.

Snart blev Skikkelsen tydeligere, den fik et Slags Kjoletøi, meget tyndt, meget fiint, men det viste, at den hørte til Hunkjønnet.

Jeg hørte en Summen. Var det hende eller Vinden, der surrede som Bremse i Rudesprækken.

Nei, det var hende selv, Fru Tandpine! hendes Forfærdelighed *Satania infernalis*, Gud frie og bevare os fra hendes Besøg.

Her er godt at være! summede hun; »her er godt Qvarteer! sumpet Grund, Mosegrund. Her have Myggene summet med Gift i Braadden, nu har jeg Braadden. Den maa hvæsses paa Mennesketænder. De skinne saa hvide paa ham her i Sengen.

De have trodset Sødt og Suurt, Hedt og Koldt, Nøddeskal og Blommesteen! men jeg skal rokke dem, blokke dem, gjøde Roden med Trækvind, give dem fodkoldt!«

Det var en forfærdelig Tale, en forfærdelig Gjest.

Naa, saa Du er Digter! sagde hun, ja jeg skal digte Dig op i alle Pinens Versemaal! jeg skal give Dig Jern og Staal i Kroppen, faae Traad i alle dine Nervetraade!

Det var som gik der en gloende Syl ind i Kindbenet; jeg vred og vendte mig.

Et udmærket Tandværk! sagde hun, et Orgel at spille paa. Mundharpe-Concert, storartet, med Pauker og Trompeter, Fløite piccolo, Basun i Viisdomstanden. Stor Poet, stor Musik!

Jo hun spillede op og forfærdelig saae hun ud, selv om man ikke saae mere af hende end Haanden, den skyggegraa, iiskolde Haand, med de lange syletynde Fingre; hver af dem var et Piinsels-Redskab: Tommeltot og Slikkepot²⁰ havde Knivtang og Skrue, Langemand endte i en spids Syl, Guldbrand²¹ var Vridbor og Lillefinger Sprøite med Myggegift.

Jeg skal lære Dig Versemaal! sagde hun. Stor Digter skal have stor Tandpine, lille Digter lille Tandpine!

¹⁹ Tynd pind af naturmaterialet skifer (en bjergart, der dannes af ler og mudder), som blev brugt til at skrive på en [skifertavle](#) med.

²⁰ pegefinger

²¹ ringfinger

O lad mig være lille! bad jeg. Lad mig slet ikke være! og jeg er ikke Poet, jeg har kun Anfald af at digte, Anfald, som af Tandpine! far hen! far hen!

Erkjender Du²² da, at jeg er mægtigere end Poesien, Philosophien, Mathematiken og hele Musiken! sagde hun. Mægtigere end alle disse afmalede og i Marmor hugne Fornemmelser! jeg er ældre end dem Allesammen. Jeg blev født tæt ved Paradisets Have, udenfor, hvor Vinden blæste og de vaade Paddehatte groede. Jeg fik Eva til at klæde sig paa i det kolde Veir, og *Adam* med. Du kan troe, der var Kraft i den første Tandpine!

Jeg troer Alt! sagde jeg. Far hen! far hen!

Ja, vil Du opgive at være Digter, aldrig sætte Vers paa Papir, Tavle eller noget Slags Skrivemateriale, saa skal jeg slippe Dig, men jeg kommer igjen, digter Du!

Jeg sværger! sagde jeg. Lad mig bare aldrig see eller fornemme Dig mere!

»See mig skal Du, men i en fyldigere, en Dig kjærere Skikkelse, end jeg er det nu! Du skal see mig som Tante *Mille*; og jeg vil sige: Digt, min søde Dreng! Du er en stor Digter, den største maaskee vi har! men troer Du mig, og begynder at digte, saa sætter jeg dine Vers i Musik, spiller dem paa din Mundharpe!

Du søde Barn! - Husk paa mig, naar Du seer Tante *Mille*«

Saa forsvandt hun.

Jeg fik til Afsked ligesom et gloende Sylestik op i Kjæbebenet; men det dulmede snart, jeg ligesom gled paa det bløde Vand, saae de hvide Aakander med de grønne brede Blade bøie sig, sænke sig ned under mig, visne, løse sig op, og jeg sank med dem, løsnedes i Fred og Hvile - -

Døe, smelte hen som Sneen! sang og klang det i Vandet, dunste²³ hen i Skyen, fare hen som Skyen!
- -

Ned til mig gennem Vandet skinnede store, lysende Navne, Indskrifter paa vaiende Seiers-Faner, Udødeligheds Patentet²⁴ - skrevet paa Døgnfluens Vinge.

Søvnen var dyb, Søvn uden Drømme. Jeg hørte ikke den susende Vind, den smældende Port, Naboens ringende Portklokke, eller den Logerendes svære Gymnastik.

Lyksalighed!

Da kom der et Stormkast, saa at den aflaaede Dør ind til Tante sprang op. Tante sprang op, kom i Skoene, kom i Klæderne, kom ind til mig.

²² anerkender du; indrømmer du

²³ dunste bruges ofte i betydningen lugte eller stinke, men her betyder det fordampe eller forsvinde

²⁴ garanti for udødelighed

Jeg sov som en Guds Engel, sagde hun, og nænte ikke at vække mig.

Jeg vaagnede af mig selv, slog Øinene op, havde reent glemt, at Tante var her i Huset, men snart huskede jeg det, huskede mit Tandpine-Syn. Drøm og Virkelighed gik over i hinanden.

Du har vel ikke skrevet Noget iaftes, efter at vi sagde hinanden Godnat? spurgte hun. Gid at Du havde! Du er min Digter, og det bliver Du!²⁵

Jeg syntes at hun smilede saa lumskelig. Jeg vidste ikke om det var den skikkelige Tante *Mille*, som elskede mig, eller den Forfærdelige, jeg i Nat havde givet Løfte.

Har Du digtet, søde Barn!

Nei, nei! raabte jeg. Du er jo Tante *Mille*.

Hvem anden! sagde hun. Og det var Tante *Mille*.

Hun kyssede mig, kom i Droske og kørte hjem.

Jeg nedskrev, hvad her staaer skrevet. Det er ikke paa Vers og det skal aldrig blive trykt - -.

Ja her holdt Manuskriptet op.

Min unge Ven, den vordende Urtekræmmersvend, kunde ikke opdrive det Manglende, det var gaaet ud i Verden, som Papir om Spegesild, Smør og grøn Sæbe; det havde opfyldt sin Bestemmelse.

Bryggeren er død, Tante er død, Studenten er død, ham fra hvem Tankegnisterne gik i Bøtten.

Alt gaaer i Bøtten.

Det er Enden paa Historien, - Historien om *Tante Tandpine*.

Et eventyr af H.C. Andersen (1805-1875), trykt første gang i Nye Eventyr og Historier, Tredie Række. Anden Samling, der udkom den 23. november 1872.

²⁵ Når Tante Mille her siger: "og det bliver Du!", så mener hun: "Og det bliver du ved med at være!"